

DEBATT & INNLEGG

Gjennom sin tilgang til internasjonale vare- og finansmarkeder veksler dagens krigsherrer råvarer om til penger og våpen de behøver for holde krigen i gang. Mangel på kunnskap og fravær av kjøreregler gjør at privat næringsliv bidrar, skriver *Mark Taylor* og *Christian H. Ruge*, Fafo.

Internasjonale skurkeforetak?

Mange av dagens kriger virker håpløse å få slutt på, tross tilsynelatende tung politisk innsats og vilje. I 1999 var en tredjedel av verdens pågående kriger mer enn tyve år gamle. Særlig er det afrikanske kontinentet hardt rammet av kriger med enorme menneskelige, sosiale og økonomiske kostnader. Millioner av mennesker er drept, lemlestet og drevet på flukt i konflikter der det kan synes vanskelig å definere partenes motiver og mål innen ordinære politiske rammer. Det blir lettere når man ser på de økonomiske sidene av dem.

I stadig større grad benytter krigsledere seg av den liberaliserte internasjonale markedsplassen til å skaffe seg det de behøver for å fortsette krig og overgrep. Krigsherrer med kontroll over råvarer som er etterspurt på verdensmarkedet, et næringsliv som setter få, om noen, spørsmål tegn ved opphavet til varen de kjøper eller behovet for tjenesten de selger, kombinert med et nesten helt uregulert marked for finansielle transaksjoner, er nødvendige elementer i det sammensatte spillet som er med på å forlenge mange av dagens verste kriger.

I Vest-Afrika finansieres krig og brutale overgrep gjennom utvinning, smugling og salg av diamanter og tømmer. Det klassiske bildet av hvem som bidrar

til dette er gjerne en karakter som Leonid Minin, ukrainsk mafialeder med fortid i sovjetisk etterretning og tilgang til transportkapasitet, våpen og ammunisjon. Men like viktig er den helt legitime internasjonale handelen med diamanter, der ingen sjekker opprinnelsesland. Belgia, et knutepunkt for diamanthandel, importerte mellom 1994 og 1999 diamanter til en verdi av 2,2 milliarder dollar fra Liberia, et land som har en årlig produksjon som er verd 10-15 millioner dollar. I samme periode var nabolandet Sierra Leone åsted for en av de mest brutale konfliktene i Afrika, der opprørsgruppen Ruf systematisk myrdet og lemlestet tusener av sivile. Ruf finansierte sine aktiviteter gjennom diamanter smuglet til Liberia. Diamantinntekter har også finansiert krigene i Angola og DR Kongo i det siste tiåret.

Koblingene mellom konflikter og diamanthandel har vært sterkt fokusert på de siste årene. FNs sikkerhetsråd har vedtatt sanksjoner for å begrense tilgangen til såkalte konfliktdiamanter fra krigsområder, riktignok med begrenset nytteverdi. Industrien selv, anført av giganten De Beers, har tatt signalene alvorlig, og er nå inne i en prosess for å gjøre det vanskeligere å selge konfliktdiamanter. Men også andre sektorer bidrar til å

finansiere pågående kriger.

Fafo har det siste året drevet forskningsprosjektet «The Economics of Conflict – Private Sector Activity and Armed Conflict», med støtte av UD. Formålet er å kartlegge i hvilken grad privat forretningsaktivitet, illustrert ved sektorene olje, diamanter, tømmer og finans, bidrar til å starte eller opprettholde væpnede konflikter, og hvilke virkemidler som er tilgjengelige for å hindre dette. Rapportene fra Fafos prosjekt viser at aktiviteter i alle disse sektorene spiller en sentral rolle. Dette skjer på ulike måter, fra ulovlig pengevasking og finansiering av ulovlige forretningsstransaksjoner til helt legale operasjoner som oljeutvinning i krigssteder.

Jonathan Winer, assisterende viseutenriksminister under Clinton, har skrevet rapporten om finansnæringen. Han viser hvordan alle de mekanismene som er med på å lette verdenshandelen, også er tilgjengelig for å flytte og oppbevare inntek-

Privat næringsliv må vise en større vilje enn i dag til å ta ansvar for internasjonal fred og sikkerhet.

FARLIG LAND. Inntekter fra salg av diamanter til blant annet Belgia har finansiert opprørsgruppen Ref, som har myrdet og lemlestet tusener av sivile i Sierra Leone, hjemlandet til disse barna. Foto: Reuters

ter fra smugling av narkotika, mennesker, våpen og miljøgifter, plyndring av hele land og pengevasking. Dette er ikke aktiviteter som er begrenset til land med lite utviklet finanslovgivning. Winer opp lister finansinstitusjoner i 40 land, hvorav 18 innen OECD, som Al-Qaida-nettverket brukte for å gjennomføre terrorangrepene i USA.

Dette arbeidet så langt viser at det kan være svært vanskelig å trekke et tydelig skille mellom entydig ulovlige og lovlige forretningsoperasjoner. Dette gjør det vanskeligere å utvikle regler og prosedyrer som fanger opp aktiviteter som bidrar til å finansiere krig. Det er også lite systematisk kunnskap om feltet, noe som bidrar til å gjøre det problematisk for selskaper med ønske om å opptre på en anstendig måte. Likevel er det klart at privat næringsliv må vise en

større vilje enn i dag til å ta ansvar for internasjonal fred og sikkerhet, på linje med de krav som nå stilles innen miljø og menneskerettigheter.

Økende globalisering medfører at nasjonalstater mister makt og innflytelse til det private næringsliv. Private selskaper må også forberede seg på å overta noen av de forpliktelsene som påligger stater alene i dag. Starter som ikke følger internasjonale spilleregler utsettes for boikott og sanksjoner, fra enkeltland som for eksempel USA og fra overnasjonale organisasjoner som FN. Private selskaper som bidrar til å true internasjonal stabilitet gjennom sine forretningsaktiviteter kan i nær fremtid bli klassifisert som skurkeforetak, og bli mål for reaksjoner på linje med stater som er utsatt for boikott og sanksjoner i dag.

Brustad-gass til alle

Storingsrepresentant Sylvia Brustad (Ap) er kanskje mest kjent som moren til den såkalte Brustadbua. Hennes politiske ettermæle står i fare for å få et nytt kjennetegn. Hun mener nå at ti prosent av norsk gassproduksjon må brukes innenlands innen ti år. Dette tilsvarer energimengder som per år tilsvarer halvparten av norsk vannkraftproduksjon, eller nok til å drive noe bortimot 10-12 gasskraftverk av Naturkraft-typen.

Det finnes gode muligheter for å benytte naturgassen til innenlands verdiskapning. Naturgass kan brukes som råstoff i kjemisk industri, slik som metanolproduksjonen på Tjeld-

bergodden. Ressursen vil for eksempel også kunne danne basis for videre gjødselproduksjon og annen industri i Grenlandsområdet.

Å sikre sunn industriell virksomhet er prisverdig nok. Men det er viktig at slik virksomhet kan leve i et internasjonalt marked og ikke er tuftet på spesialvilkår slik som for eksempel subsidierte gasspriser. Lønnsom industriell anvendelse av såpass store gassmengder er en voksen oppgave, selv for det statlige innovasjonsselskapet som Brustad ønsker seg.

Ser man til utlandet, brukes naturgass i det alt vesentlige til kraft- og varmeproduksjon. I

realiteten vil nok brorparten av Brustad-gassen gå til ulike energiformål. Det blir i så fall en utfordring å forene Brustads gassmål med nasjonale mål på energi- og miljøområdet. I rapporten fra det såkalte «Gassteknologivalget», oppnevnt av Olje- og energidepartementet, konkluderes det med at forurensningsfrie gasskraftverk neppe kan bli en realitet før tidligst om 10-15 år.

Så Brustad kan neppe legge slike verk til grunn for sin måloppnåelse.

Kanskje ville det vært tilstrekkelig å beskrive noen ambisjoner om vekst og verdiskapning basert på innenlands ut-

nyttelse av gass. Og så, sten på sten, bygge opp gassdistribusjon og annen nødvendig infrastruktur slik man gjorde med vannkraften på hele 1900-tallet. Med god analyse og langsiktig planlegging vil det være mulig å bruke naturgass på en måte som sikrer hensyn til både verdiskapning og miljø.

Det er Brustads valg av mål, og ikke hennes intensjoner med

Lars Bugge,
KanEnergias

● Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form.

● Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.

Telefaks 22 00 11 10 E-post leserbrev@dn.no